

Szirmai Anna

Az ellenállás művészete: dél-amerikai pop art Bergamóban

**POP, REALISMI E POLITICA. Brasile – Argentina,
anni Sessanta**

📍 **GAMEC – Galleria d'Arte Moderna e Contemporanea di Bergamo, Olaszország**

📅 **2013. március 8 – május 23.**

Az észak-olaszországi Bergamóban található GAMEC – Galleria d'Arte Moderna e Contemporanea' modern és kortárs művészettel foglalkozó intézmény, amely csak a nevében galéria, valójában inkább múzeumként működik, saját gyűjteményét bemutató állandó tárlata mellett évente több időszakos kiállítást és kísérő rendezvényt is szervez.

A GAMEC idén tavasszal ritkán látott különlegességgel nyitotta a szezon: a nemzetközi koprodukcióban készült „vándorkiállítás” a hatvanas évek Dél-Amerikájába kalauzol. A *POP, REALISMI E POLITICA. Brasile – Argentina, anni Sessanta (Pop, realizmusok és politika – Brazília és Argentína a hatvanas években)* címet viselő tárlat a program harmadik állomásaként érkezett Olaszországba,

1 GAMEC – Galleria d'Arte Moderna e Contemporanea, Via San Tomaso, 53 – 24121 Bergamo, Olaszország <http://www.gamec.it/Default.aspx>

CILDO MEIRELES
Inserções em Circuitos Ideológicos – Projeto Coca-Cola, 1970

2012-ben már látható volt Buenos Aires-ben a Fundación PROA-ban² és a curitibai, Oscar Niemeyer nevét viselő múzeumban³ is, végül a Rio de Janeiro-i MAM – Museu de Arte Moderna-ban⁴ ér majd véget az utazás, 2013-ban. A közel 140 művet felvonultató kiállítás a két kurátor, PAULO HERKENHOFF és RODRIGO ALONSO munkája nyomán az Argentinában és Brazíliában jelentős társadalmi változásokat hozó hatvanas évek ellentmondásos kultúrájának metszetét adja.

A dél-amerikai országok kultúrájára földrajzi és társadalmi helyzetükből, történelmükből adódóan az Amerikai Egyesült Államok hatott. Az Európából nézve is kívánatosnak tűnő amerikai álmot természetesen a művészetre is rányomta bélyegét, az USA-tól délebbre fekvő államok lakóinak pedig évtizedeken át követendő példaként, de legalábbis viszonyítási pontként szolgált. Az új interpretációs közegben azonban más értelmet nyertek az Amerikából „importált” irányzatok. Brazíliában vagy Argentinában új jelentőséget kapott a pop art, s a külföldi példák reinterpretálása mellett olyan új, saját vonulatok is megjelentek, mint a brazil *Nova Objetividade* és *Tropicália*, vagy az argentin

2 <http://www.proa.org>

3 <http://www.museuoscarniemeyer.org.br/>

4 <http://www.mamrio.com.br/>

Otra Figuración mozgalom. A kiállítóterben egymásnak felelgetnek az észak-amerikai Pop art ikonjai és brazil, argentin követők. Izgalmas párbeszédnek jönnek így létre egy történelmi korszak más-más szempontú vizsgálata során.

A tárlat a hatvanas évek dél-amerikai művészetének jellemző hívszavaival szerveződik: fogyasztói társadalom, reklámok, design, divat és a (Che Guevarán jóval túllépő) politikai ellenállás. Valódi társadalmi feszültségeket jelenítenek meg a munkák: politizáló kiállítást láthatunk a szó legtágabb értelmében. A hidegháború, a szegénység, a populista és/vagy militáns, diktatórikus hatalom közegében fejlődött ki az argentin és brazil művészeket jellemző kifejezőmód. Az ellenállás (*lute*) különböző formái, a tüntetések és a földalatti mozgalmak körébe emelkedik be a művészet is, politikai állásfoglalásokká alakulnak az expresszív munkák. Nem szolgálai másolásról van tehát szó: az Egyesült Államokból a Pop arttal beszivárgó irányzatok a radikális ellenállás eszközeiként kapnak új értelmet Argentínában és Brazíliában. Frappáns ironia, humor és a (tőlük inkább „északi”) nyugati tömegkultúra határozott kritikája egyaránt érzékelhető a művekben.

Meghökkenően nyílt, sokszor húsbavágó üzenetet közvetítenek az USA-ban a fogyasztói társadalom és a jólét közegében születő Pop artot dél-amerikai szellemiségre átültető alkotások. Szokatlanul nyersen kritizálják saját országuk társadalomformáló tényezőit: a mélyen katolikus Dél-Amerikában a hatvanas években egy amerikai vadászpülőre kifeszített szentvédő Krisztus minimum botrányos megnyilvánulásnak⁵ tekinthető. Ha más hangsúlyokkal is, de hasonló utakon jár az (amerikai) fogyasztói társadalomkritikai olvasataként CILDO MEIRELES konceptualista munkájában, amely három Coca-Colás⁶ üveggel utal a Molotov-koktétra,⁷ illetve PABLO MENICUCCI Sofia Loren monumentálisra nagyított szájáról mintázott műve,⁸ amelyen a tömegkultúra és a televízió képi világa jelenik meg, vagy EDGARDO GIMÉNEZ⁹ popos hatásvadászatra épülő plakátja is.

A műfaji sokszínűség széles skáláján mozognak a kiállított munkák: festmények, rajzok, installációk és videómunkák mellett happeningek videó-dokumentációi is láthatóak. A történeti kontextus megteremtését a dél-amerikai művészetben hangsúlyos aktivista szerep megnyilvánulásait, valamint a korszak kulturális életét illusztráló, illetve bemutató könyvek,

5 León Ferrari: *La civilización occidental y cristiana*, 1965

6 Cildo Meireles: *Inserções em Circuitos Ideológicos – Projeto Coca-Cola*, 1970

7 Jacqueline Ceresoli, *POP, REALISMO E POLITICA. BRASILE-ARGENTINA, ANNI SESSANTA*, ld.: <http://www.kritikaonline.com/pop-realismi-e-politica-brasile-argentina-anni-sessanta/> (2013. március 12.)

8 Pablo Menicucci: *Boca*, 1967-2003 (Az *Hala Sophia!* kiállítás része)

9 Edgardo Giménez: *Las Panteras* (1966)

kiadványok és manifesztumok segítik. Olyan szelete ez az egyetemes művészetnek, amely ritkán jut be az európai kiállítóterekbe. Az Andy Warhol Pop art-jától jóval messzebbre kalandozó dél-amerikai művészet invenciózus megközelítése egy rejtett szubkultúra produktumait tárja fel. A happeningek, performanszok és köztéri művészeti akciók a brazil és argentin művészek aktív társadalmi szerepvállalására hívják fel a figyelmet: a művészet leválva az intézményes kánonról maga is kilép az utcára. Megtagadja az őt kirekesztő intézményrendszert és saját kultúrát épít. Katonai diktatúrákban ez különösen nagy feladatnak tetszik, miközben ma is aktuális üzenetet hordoz.

EDGARDO GIMÉNEZ
Las Panteras, 1966

A GAMEC – Galleria d'Arte Moderna e Contemporanea di Bergamo 1991-ben jött létre, mai jelentőségét színvonalas kiállításai mellett egy nemzetközi projekt koordinátoraként betöltött szerepe is mutatja. A francia CIAP¹ (Centre international d'art et du paysage de l'île de Vassivière) a svéd Malmö Konsthall² és a budapesti Múcsarnok³ mellett a GAMEC is tagja annak az együttműködési programnak, amely létrehozta az Artools Projektet.⁴ A négy kulturális intézmény a művészeti nevelés fejlesztése érdekében szövetkezett, közös múzeumpedagógiai és edukációs módszertan kidolgozását tűzték ki célul. Módszereiket a résztvevők saját berkeikben próbálják ki, majd egymás tapasztalatai alapján közösen gondolják tovább. A programok elsősorban az általános- és középiskolás korcsoportnak szólnak, az időszakos és állandó kiállításokhoz kapcsolódó speciális kreatív foglalkozásokkal. Az Artools Projekt honlapján bővebb információ érhető el az intézmények közösen kialakított módszeréről, amelynek segítségével közelebb hozható az emberekhez a kortárs kultúra.

1 <http://www.ciapiledevassiviere.com>

2 www.konsthall.malmo.se/

3 www.muicsarnok.hu

4 <http://artoolsproject.eu/>